

DİSİPLİNLER ARASI DİL VE EDEBİYAT ÇALIŞMALARI

INTERDISCIPLINARY LANGUAGE
AND LITERATURE STUDIES

2020

EDITÖRLER

PROF. DR. BÜLENT KIRMIZI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ABDULJAWAD ALHRDAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ BURÇİN YAPICI

ÖĞR. GÖR. MİTHAT EKİNCİ

Disiplinler Arası Dil ve Edebiyat Çalışmaları

© Her hakkı saklıdır. Bu kitabın tamamı yada bir kısmı, yazarının izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi yada herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

Bu kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

Editörler

Prof. Dr. Bülent Kırmızı

Dr. Öğr. Üyesi Abduljawad Alhrdan

Dr. Öğr. Üyesi Burçin YAPICI

Öğr. Gör. Mithat Ekinci

ISBN: 978-605-2131-79-4

Aybil Yayınevi Sertifika No : **43907**

Elektronik Yayın

okudek.osmaniye.edu.tr

Elektronik ortamda yayınlanmıştır, basılı materyal değildir.

KONYA - ARALIK- 2020

Diyasporanın Diyasporik Dili: Kanakça

Dr. Öğr. Üyesi Meryem NAKİBOĞLU 164

Arapçanın Liselerde İkinci Yabancı Dil Olarak Seçilebilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt ÖZTÜRK..... 170

Batı Dillerden Türkçeye Geçen Kelimelerin Ses ve Şekil Değişmeleri

Dr. Öğr. Üyesi Murat GÖK..... 174

Batı Kökenli Kelimelerin Türkiye Türkçesi ve Ağzlarındaki Ses ve Şekil Özellikleri

Dr. Öğr. Üyesi Murat GÖK 189

Şa'bânzâde Abdullâh Vâsıf Efendi ve "Ahsenü'l-Haber Min Kelâmi Seyyidi'l-Beşer" Adlı Kırk Hadîs Tercümesine Dair

Nükran ERBAŞ - Dr. Öğr. Üyesi Muhammed İkbâl GÜLER 201

Molla Dâvud-zâde Mustafa Nâzım Erzurûmî'nin Hayatı ve "Edeb-i Elhân" Adlı Eserinin Transkripsiyonlu Metni

Rumeysa GÜLGÜN - Dr. Öğr. Üyesi Muhammed İkbâl GÜLER 214

Sosyo-Politik Olaylar Bağlamında Milli Karakter Sorunu ((2000-2015 yılları) Azerbaycan ve Türk hikâyelerine göre)

Sima ŞEFİZADE 230

Kimlik İnşası Sürecinde Oğuz'un Ulu Tam Bilicisi: "Dede Korkut"

Doç. Dr. Veysel ŞAHİN - Aysuda ŞAHİN 238

Roman Tekniği Bakımından Fahri Erdinç'in 'Acı Lokma' Romanı

Doç. Dr. Veysel ŞAHİN - Fatih ERZEN 245

Roman Tekniği Bakımından Fahri Erdiñç'in 'Acı Lokma' Romanı*

Veysel ŞAHİN*

Fatih ERZEN**

GİRİŞ

Fahri Erdiñç, toplumcu gerçekçi bir çizgide eserler veren önemli bir sanatçıdır. 1949 yılına kadar Türkiye'de öykü ve şiir türünde eserler veren Fahri Erdiñç'in roman türünde kaleme aldığı ve yayımladığı ikinci eseri 'Acı Lokma' adlı eserdir. Romanda ana konu, yazar Fahri Erdiñç'in yaşam hikâyesi etrafında şekillenir. Bu açıdan Fahri Erdiñç, bu romanda öz yaşam öyküsünü ele alır. Hayat hikâyesinden bahsederken bir sınır getirerek yaşamının Bulgaristan'a kaçmadan önceki ilk otuz yılını konu edinir.

Fahri Erdiñç, dar gelirli bir öğretmen çocuğu olarak dünyaya gelir. Toplumun genel bir özeti olan hayatı, acılar ve mücadelelere sahne olur. Bu durumu tüm çıplaklığı ile okuyucuya anlatır. Gerçekçi bir çizgiye sahip olan yazar, genel olarak eserlerinde yaşamış öykülerden yola çıkar. Bu durum neticesinde iki roman halinde hayatını kaleme alır. Hayatının Türkiye dönemini anlattığı bu romanda dönemin Türkiye koşulları hakkında okuyucu geniş bir bilgi sahibi olur.

1. DIŞ YAPI UNSURLARI

Eserlerin yazılış süreçlerini, isim koyulması ve baskı aşamalarını konu edinen 'Dış Yapı Unsurları' (Şahin, 2017: 270) romanın kimliği ve isimden içeriğe başlıklarını taşır.

1.1. Romanın Kimliği

'Acı Lokma' adlı roman ilk kez 1961 yılında Bulgaristan'ın başkenti Sofya'da Narodna Prosteva yayınları tarafından basılır. Daha sonra Güney Yayınları (İstanbul, 1977), Kerem Film Yayıncılık (İstanbul, 1987), Azer Neşriyat (İstanbul, 1989) ve Yordam Kitap (İstanbul, 2006) yıllarında tekrar yayımlanır. Bizim incelememizde kullandığımız baskı ise Yordam Kitap tarafından yayımlanan 2006 baskısıdır.

1.2. İsimden İçeriğe

'Acı Lokma' Fahri Erdiñç'in hayat öyküsünü anlattığı bir romandır. Doğduğu ve çocukluk yıllarının geçtiği Manisa'da başlayan roman kendisi ve iki arkadaşı ile birlikte Bulgaristan'a kaçıp Bulgar askerleri tarafından gözaltına alınıp sorgulanmasıyla sona erer. Roman sıradan bir Anadolu gencinin öz yaşam hikâyesi olarak başlar ve onun yazın hayatına doğru yönelişini anlatır. Bu süre zarfında geçim sıkıntısı, Anadolu köyleri, aşk ve siyasi mücadele gibi insanların başına gelen doğal olaylar konu edinir. Romana 'Acı Lokma' isminin verilmesini ise yazar şu sözlerle anlatır;

“'Acı Lokma ha?' diye homurdandı general gözlüklerini takar takmaz. "Güzel kitap adı. Bizim lokma mı sana acı gelen?"

* Bu çalışma (2018) "Fahri Erdiñç'in Öykü ve Romanlarında Yapı ve İzlek" adlı Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Böl./ELÂZİĞ, vsahin@firat.edu.tr

** Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans.

“Hayır!” –Biraz yüksekçe çıkmıştı bu “hayır”.- “Kendi lokmamız.”

“o kadar bağırmadan da işitiyorum.”

“Cebimde bir parça kara ekmek artığı vardı sınırı geçtiğimiz gece. Sabahleyin ilk sorguda, o ekmeği çıkarıp koymuştum yüzbaşı Kotsev’in, bugün görüşmeye gelen yüzbaşının masasına...”

“Ordan başlıyor demek roman.”

“Başlamıyor, orda bitiyor. Bu benim Bulgaristan’a geçişime kadarki yaşantım, yolumu arayışımın romanı.” (Kardeş Evi, s. 19)

ifadeleriyle romanın sınırlarını da çizen yazar dönemin Türkiye’sine ışık tutar.

Fahri Erdinç, roman, tiyatro, hikâye ve şiir gibi edebiyatın birçok alanında eserler verir. ‘Acı Lokma’ adlı romanın önemli bir özelliği de üretken olan yazarın, bazı öykülerinin bu romanda da yer almasıdır. Öykülerinde de gerçekçi bir üslup kullanan Fahri Erdinç, şahit olduğu olayları kaleme alır. Bu nedenle öz yaşam öyküsünün anlatıldığı ‘Acı Lokma’ romanda birçok öyküsüne yer verir. Bunların başında ‘Fes, İftira, Dikiş, Yeşil Banknot, Hamurkâr Süleyman’ bu öykülerden bazılarıdır.

2. İÇ YAPI UNSURLARI VE İZLEKSEL KURGU

Bakış açısı ve anlatıcı başta olmak üzere roman incelenmesinde önemli yer tutan “*Eserin metin içinde ana oluşum bütünlüğünü sağla(yan)*” (Şahin, 2017: 270) unsurların incelendiği kısım; olay örgüsü, şahıs kadrosu, mekân, zaman ve izleksel kurgudan oluşur.

2.1. Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi

‘Acı Lokma’ adlı romanda hâkim olan bakış açısı ve anlatıcı, kahraman bakış ve anlatıcıdır. Ben merkezli anlatımın hâkim olduğu roman, yazarın özellikle belirttiği gibi kendi yaşam hikâyesini konu edinir. Bundan dolayı yazar, aynı zamanda romanın kahramanıdır. Romanda olayları kendi ağzından okuyucuya aktarır; “*Anlatma esasına bağlı metinlerde bakış açısı anlatıcının görme, sezme ve bilme yetilerini de kendi kontrolünde tutarak sınırlı veya sınırsız görme ve bilme yetisi sağlar. Bu açıdan bakış açısı, romanın en önemli temel unsurudur.*” (Şahin, 2017: 270). Öz yaşam hikâyesini konu edinen yazar, kahraman anlatımın sınırlı yapısını kullanarak yapmacık olmaktan kurtulur. Olaylar kahraman “ben” tarafından yani birinci tekil şahıs tarafından aktarılır;

“Anlaşıldı. Siz, sorguya çektiğinizi sezdirmeden, bir kaçağa roman yazdırıyorsunuz. Ben de sanki roman yazarcasına sorularınıza karşılık vermeye çalışacağım. Ne de olsa, yaşantılarım içinde birçok olayları size ağızdan anlatmak isterim.” (Acı Lokma, s. 47)

Olaylara sadece tanık olan anlatıcının, gözlem ve bilgilerini konu edinen yazar anlatımın sıkıcılığını önlemek için ve boşlukta kalan yerleri tamamlamak için diyaloglarla yöntemini kullanarak kişiler ve ruhsal durumları hakkında daha geniş bilgiler elde etmemiz sağlar;

“Kalktık. İdare lâmbasını biraz açıp, akşamdan hazırladığımız en eski rubularımızı giydik. Baktım, şiş karnı ile yorganı kümbetleyen analığım derin uykuda. Yanında Melâhatçık mışıl mışıl. Gözleri birer kıymık aralık. Ne düş görür bilmem. Herhalde uçar düşünde. Ben de uçuyordum o gece düşümde ama, babam uyandırınca çat diye düştüm.” (Acı Lokma, s. 82).

Kahraman ben anlatıcı, özne eyleyen olarak rüyasında uçtuğunu görür. Sınırlı bilgi sahibi olduğundan ötürü kardeşinin düşünüyüşünü tahmin ederek kendisiyle aynı düşü gördüğünü tahmin eder. Nitekim; “*Kahraman-anlatıcı, kendi dünya görüşü ve amaçlarını okuyucuyla her zaman direkt olarak paylaşır. Bunu yaparken olayları yaşayan ve gören biri olarak, dönemin sosyal meselelerini birebir aktarır*” (Şahin, 2014: 118). Yazar öz yaşam öyküsünü ele aldığı bu romanda, şahit olduğu durumları eleştirel bir pencereden okura aktarır. Öğretmen olan yazar-anlatıcı cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanan zorlukları bütün çıplaklığı ile ele alır.

2.2. Olay Örgüsü/Kurgusu

‘Acı Lokma’ adlı roman, yazar Fahri Erdinç’in doğumundan otuzlu yaşlarına kadar geçen süreyi aktaran bir eserdir. Bundan dolayı roman, yazar-kahraman çevresinde oluşur. Olay örgüsü, yazarın yaşam hikâyesini kapsayacak ve onu merkeze oturtacak şekilde vaka halkaları içinde kurgulanır. “*Bazı yazarlar yaşadıklarını önemli ve anlatılmaya değer buldukları için, kendilerini -gizlenmeye gerek görmeden- romanlarına konu yaparlar.*” (Narlı, 2009: 903). Tek zincirli vaka halkaları ile birbirine bağlanan roman, yazar tarafından anlattığı yıllara atıflarda bulunarak 28 kısma oluşur. Olay örgüsü ise genel olarak üç metin halkasından meydana gelir.

BİRİNCİ BÖLÜM

- Doğduğu toprakları tasvir ederek memleketine duyduğu özlemi dile getirmesi.
- Doğduğu topraklarda Rum-Türk ayrımı yapılarak kardeşliğin yok edilmesi.
- Gücü elinde tutan ağaların maddi yokluk içinde olan köylüyü sömürmesi.
- Sömürülen köylüler içinde kahramanın ailesinin de payına düşeni alması.
- Yunan işgali altında olan köyün Türk ordusu tarafından kurtarılmasında etkili olan Kulaksız Mustafa’nın kahramanlığı karşısında etkilenen kahramanın zihninde çeteciliği ve isyanı olumlaması.
- Annesini kaybeden kahramanın anne özlemine ve şefkatine ömür boyu hasret kalması.
- Üvey anne eziyeti neticesinde mutlu olduğu küçük dünyasının artık çileli bir mekâna dönüşmesi.

İKİNCİ BÖLÜM

- Okula başlayan kahramanın ailesiyle tütün bahçelerinde çalışması.
- Küçük yaşta hayatın maddi imkânsızlıkları ile mücadele etmeyi öğrenmesi.
- Küçük yaşta çalışmaya başlayan kahramanın alın teri, emek gibi kavramları yaşayarak öğrenmesi.
- Baskı ve eziyetlere dayanamayan ağabeyinin evden kaçması ile kahramanın isyan ve kaçıışı öğrenmesi.
- Hastalıktan ölen ağabeyi ile hayatın geçiciliğini bir kez daha kavraması.
- Kahramanın ve kız kardeşinin öğretmen okulunu kazanıp gurbet duygusunu yaşamaya başlaması.
- Okul yıllarında başlayan Anadolu merakıyla köy köy Anadolu’yu gezme arzusu.

- Öğretmen olarak Anadolu'nun çeşitli şehir ve köylerini gezerek toplumun maddi ve manevi durumunu gözlemlemesi.
- Cehalet, iftira, menfaat gibi birçok sebepten ötürü köylüler tarafından dışlanması.
- Yazma tutkusu ile öğretmenlikten istifa edip Ankara'ya taşınması.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

- Yazın dünyasına adım atma çalışmaları neticesinde 'Aydın' kesimlerle tanışması.
- Yazın hayatına adım attıktan sonra farklı arayışlar içine girmesi.
- Siyasi hareketlere dâhil olarak sorgulayan ve eleştiren bir tutum sahibi olması.
- İkinci dünya savaşı sırası askere alınması ve askerlik yaptığı yerde çocuğunun annesi ile tanışması.
- Askerlikten sonra tekrar yazın ve siyasi mücadeleye geri dönmesi.
- Siyasi olaylardan dolayı birkaç kez tutuklanması.
- Tutuklanmalar neticesinde artık yurdunda özgür yaşama hakkının kalmadığına inanması.
- İki arkadaşı ile birlikte baskılar neticesinde Bulgaristan'a kaçma planları yapması.
- Bulgaristan'a kaçarak vatanını terk etmenin ıstırabını yaşaması.
- Bulgaristan'a kaçan kahramanın kaçak yoldan sınırı geçtiği için Bulgar askerleri tarafından tutuklanması.

2.3. Zaman Kurgusu

'Acı Lokma' öykü zamanı ile öyküleme zamanı birbirinden farklıdır. Yazar olay zamanını 1919-1922'li başlatarak 1949 kadar aktarır. Bu süreçte anlatı kahraman ben'in çocukluk ve gençlik dönemlerini geriye dönüşler yaparak anlatıya ekler. Öyküleme zamanında öykü zamanı sona erer. Yazar, kendi yaşamının ilk otuz yılını belli bir sıradizimsel olarak anlatıya dâhil eder. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarına denk gelen zaman, cumhuriyet dönemi koşullarını cumhuriyetin etkilerini anlatması bakımından önemlidir. Sosyal zamanın, öykü zamanıyla iç içe verilmesi o dönemde meydana gelen birçok önemli olayın olmasından kaynaklanır.

"Anlaşıldı. Siz, sorguya çektiğinizi sezdirmeden, bir kaçığa roman yazdırıyorsunuz. Ben de, sanki roman yazarcasına sorularınıza karşılık vereceğim." (Acı Lokma, s. 48) ifadeleriyle öyküleme zamanı hakkında bilgi veren yazar başarılı bir biçimde zamanı kullanır. Romanın anlamlı bir bütün oluşturabilmesi için diğer yapı unsurları gibi zamanın kullanımı çok önemlidir. Hele hayat öyküsü gibi gerçek bilinen bir zaman dilimi anlatılacaksa yazarın zaman konusunda titiz davranması çok önemlidir. Aksi takdirde gerçek bir olay yerine hayali bir olay anlatılmış olur. Yazar, kahraman anlatıcının hayatının önemli noktalarını tarihlerle vererek okuyucunun zamanı takip etmesine yardımcı olur.

"Yaz sonu gelmişti artık. Süleyman'a diplomasını verdim."

Ertesi yaz okulu bitirerek kasabama döndüm. Babam artık beni Ferit'in yerine koyar da övünür, alnımdan öper sanıyorum. Yine aldandım. Ne övündü ne yerindi. Öyle bir hoş geldin dedi ki, neye geldinden beter. Ben yine elini saygıyla öptüm.

«Bitirdim baba,» dedim.

«İyi hallettin» dedi. «Düşün bakalım şimdi geleceğini!»

On dokuz yaşımın basamağından şöyle bir baktım ötelere:” (Acı Lokma, s. 194)

1917 doğumlu olan kahraman yukarıdaki alıntıda 19 yaşında olduğunu belirterek yılın 1936 yılına tekabül ettiğini gösterir;

“Yıl 1937, Atam. Okuyor çocuklarımız ‘elif-be-te-se’ deyu deyu”

“Öğretmen kütüğüne, o dediğim yere bir de ayılış tarihi koydum: 1938.” (Acı Lokma, s. 210).

Kahraman, kronolojik bir şekilde hayatını paylaşır. Ama genellikle tam tarih vermez. Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi ya yaşını söylüyor ya da sadece yıl vererek okuyucunun yılı takip etmesine yardımcı olur.

Roman türünün dışında öykü gibi bir diğer anlatı türünde de başarılı örnekler veren Fahri Erdiç, zaman konusunda gösterdiği özeni öykülerinde göstermemektedir. Çünkü öyküde kısa ve öz olarak eleştirisini yapmak ya da mesajını vermek istemektedir. Ama kasaba da doğup zorluklar içinde büyüyen hem okuyup hem tütün tarlasında çalışan bir çocuğun dünyayı tanıyıp sosyalist hayatı benimsemesi ve bu uğurda çeşitli sıkıntılara katlanması kendi öz yaşamını okuyucular için bir rol model olarak aktarır. Gün gün, yıl yıl yazarın kendince doğru yolu bulup ona ulaşmak için verdiği mücadeleyi aktarır. Romanın bilinçaltı mesajında bu vardır. Bundan ötürü yazar Bulgaristan’a kaçtıktan sonra oradaki yaşamını konu edinen hayat hikâyesinin devamını da kaleme alır. Köyden çıkıp ışığı tanıyıp o ışık doğrultusunda gittiğini ve sonunda çetin ve çileli yolda başarılı olduğunu anlatmak ister.

2.4. Mekân Kurgusu

2.4.1. Çevresel/ Görüntü Mekânlar

‘Acı Lokma’ adlı romanda çevresel mekânlar, Manisa, Akhisar, Ankara, İstanbul, Afyon, Edirne gibi mekânlardır. Bu mekânlar onun doğup büyüdüğü memleketi, öğretmenlik yaptığı yerler ve uyanışına zemin hazırlayan mekânlardır. Yazar mekân tasvirlerini başarılı bir şekilde ele alır. Çevresel mekânlar, anlatıdaki kişilerin ontolojik anlamda bağının, algısal manada ilişkilerin bulunmadığı mekânlardır. Romandaki anlatım bütünlüğü korumak için verilen mekânlar olan çevresel mekânlar düz ve gerçek mekân özelliğinden ötede farklı bir anlam taşımazlar.

2.4.2. Algısal Mekânlar

‘Acı Lokma’ adlı öyküde kahramanın doğduğu kasaba, tütün bahçeleri, öğretmen olarak görev yaptığı Afyon’un köyleri önemli algısal mekânlardır.

2.4.2.1. Kapalı-Dar ve Yutucu Mekânlar

Romanda genel olarak geri kalmışlık ve cehaletin hüküm sürdüğü mekânlar kapalı-dar mekânları oluşturur. Bunun dışında yazarın iç dünyasının ruh halleri ile de çeşitli mekânlar kapalı mekân özelliğine bürünür. ‘Baba evi’ kahraman ve kardeşleri için kapalı-dar mekândır. Çünkü

küçük yaşta annesini kaybeden kahraman ve kardeşleri annelerini kaybetmiştir. Artık evde üvey anne ve babadan şiddet görmeye başlarlar;

“«Baba,» diyordu Ferit, «sana sormadığıma kızma. Bu iki lirayı, ilk tütün parasından alıvereceğin Singer makinesine tut. Ben terzi çıraklığından vazgeçtim, makineden de, Balıkesir’e gidiyorum. Orada yatılı öğretmen okulu sınavına gireceğim. Kazanmasam da artık eve dönmem. Bir boğaz eksik olursa daha iyi değil mi? Hem sofrada önüme koyduğun bir dilim ekmeğin her lokması acı gelmeğe başladı bana. Dayaktan da bezdim.” (Acı Lokma, s. 88).

Üvey annenin gelmesi ve yokluk neticesinde baba evinin kapalı mekâna dönüştüğü vurgulanır. Kişi kapalı mekâna maruz kaldığı zaman kendisini ifade edemez ve benliğini kaybeder. Aile içinde kendi benliğini korumak için ilk eylemde bulunan kahramanın ağabeyi Ferit olur. Kahraman bu durumu *“yaprak dökümü”* (Acı Lokma, s. 89) olarak adlandırır. Bu davranış daha sonra yazarın öğretmen okulu için evi terk etmesiyle devam eder. *“Ev insanı gökten inen fırtınalara karşı olduğu gibi, yaşamında yaşadığı fırtınalara karşı da ayakta tutar. Aynı zamanda hem beden, hem ruhtur. İnsan varlığının ilk evrenidir. Üstünkörü metafiziklerin öğrettiği gibi, insan ‘dünyanın ortasına bırakılmadan önce’, evin beşiğine yatırılır.”* (Bachelard, 1996: 35). Kahraman evde yaşadığı acılar neticesinde artık evini reddeder. Kendine yeni bir ev, yuva (yaşam alanı) bulmak için evden ayrılır. Bu ev kahraman için oldukça büyük önem taşır. Çünkü kardeşleri burada dünyaya gelir. Ağabeyinin cenazesi yine bu eve gelir. Kardeşi bu evden gelin çıkarak ev halkından ayrılır. Üvey annesi bu eve gelir. Çocukluğunun en çileli zamanları olan tütün bahçelerinde çalışılıp alınan bu ev, kahramanın yaşamış olduğu duygusal çöküntüler yüzünden kapalı-dar mekâna dönüşür. Ev artık yalnızca hayallerinde olan aileyi ve birlikteliği sembolize eden mekândır. Gerçek manada ise acının merkezi haline dönüşür.

Kahraman için askerliğini yaptığı Trakya, kapalı mekân özelliğindedir. Çünkü askerlik insanların özgürlüklerini sınırlayan temel mekânlardandır. Özellikle askerliğini yaptığı 1940’lı yılların savaş zamanı olduğunu hatırlarsak kahraman için Trakya kapalı bir mekân olur;

“Artık çabalama yıllarının sonu gelmedi. Birkaç yılın daha orda burda öğretmenlikte, birkaçı da askerlikte geçti. Acı günlerin acı lokmalarını saya saya çabalarken hangi aydan çıkıp hangi yola girdiğimizi kestiremediğim zamanlar oldu. Hele asker ocağında...” (Acı Lokma, s. 225).

Yazar, mekân tarafından sarılıp sıkılır ve kendini kaybetme noktasına gelir. Kültürümüzde askerlik ‘peygamber ocağı’ olarak kutsanır. Yazar için ise bu durum tam aksine acı günler olarak adlandırılır. İnsan ancak zindan, hapisane gibi kapalı mekânlarda zaman kavramını kaybeder. Kahraman için artık asker ocağı da bir zindandan farksızdır. Günleri saymak ümidini kaybettiği için lüzumsuzdur.

2.4.2.2. Açık-Geniş ve Besleyici Mekânlar

Psikolojik manada değerlendirilen bu tip mekânlar, kişilerin ruh dünyalarında huzuru yaşadıkları mekânlardır. Ruhun kişiyi olumlu yönde etkileyen bu mekânlar sayesinde kahraman hayata tutunur ve bir anlamda yaşadığı hayattan zevk alır. Kahramanın doğduğu kasaba, Bulgaristan gibi mekânlar açık-geniş ve besleyici mekânlardır. Kahramanın çocukluğunun geçtiği kasaba onun hayal dünyasını besler ve şekillendirir. Bulgaristan ise kahramanın düştüğü baskıdan kurtulduğu mekândır;

Doğduğu kasabayı;

“Tek sözle, bir halı ise eğer bizim ova, atlas bezekleri ille dayımızın tütünleri, bağları, ekinleri, bahçeleridir. Gümüş bezeği de zeytinlikleridir. Artık o koyun gözü papatyalar, o güleç gelincikler, o ayıtlar, o mezarlık gülleri, o başı topuzlu genger dikenleri, o eşek helvaları, o toprak damarı gibi ayıklar, o defneler, o pelinler, bir de her dalda, her saçakta gukliyan kumrular bu halının şurasına burasına serpilmiş süslerdir.” (Acı Lokma, s. 49)

Bu tasvir memleketine seven kişinin tasviridir Toplumsal ve siyasal baskılar yüzünden Türkiye’de çoğu mekân yazar için kapalı mekândır. Fakat hayalinde kurduğu kasabası, köyü ve Anadolu açık-geniş mekânları oluşturur;

“Benim yeşil gözleri yaşlı kasabam, senin gibisi var mı? Ankara’daki asansörlü apartmanlardan bir teki yokmuş sende. Varsın olmasın. Tren istasyonun İzmir’de Basmane istasyonunun ayakyolu kadarmış. Varsın o kadar olsun. Evlerinin çoğu yalınkat yere yapışmış. Varsın yapışsın. Nice sokaklarından odun yüklü bir eşek bile zor geçermiş. Varsın geçmesin. Sokaklarının ortasından nice kir arıtmış «yolamak» suları akarmış. Varsın aksın. Camilerin varmış, kubbeleri keşkek kazanından da küçük. Varsın küçük olsun. Sana uğrayanlar sokaklarında benim yedi yaşındaki adımlarımla yürüsünler. Bak o zaman ucun bucağın bulunur mu? Sana benim o zamanki çocuk gözlerimle baksınlar. Bak o zaman senin üstüne kent bulunur mu? Yooo, ben seni Ankara’yla da değişmem, İstanbul’la da. Çünkü bir şey var sende. Gurbetine düşmeden bilinmezmiş.” (Acı Lokma, s. 52-53)

Kahraman “ben”, tüm yokluklara karşı memleketine, doğduğu o küçük kasabaya derin bir sevgi besler. Bunu gurbete gidince daha iyi anlar. Kahraman kendi olma/kendilik bilincini tamamlamak için kasabasını terk etmek ister. Fakat aradan geçen yıllar onun kasabasına duyduğu sevgi ve özlemi daha fazla arttırır.

1.2.5. Şahıs Kadrosu

1.2.5.1. Başkişi- Tematik Özne Güç

Anlatı türlerinde olay örgüsünün şekillendirdiği kişi, değişim ve dönüşüm yaşar. Bu kişi romanın başkişisini oluşturur. “Romanda olay örgüsünü oluşturan temel öge kişilerdir. Yazar, kişiler aracılığıyla düşüncelerini okura iletir.” (Karabulut, Güvenç, 2018: 113). Fahri Erdinç, sanat yapıtlarını ideolojinin emrinde kullanır. Anlatılarında seçtiği kişiler de bu ideoloji etrafında şekillenmek zorundadır. Kendi yaşamını insanlara örnek olarak göstererek amaçlarına ulaşmaları için kişilerin harekete geçmelerini tavsiye eder. Bu doğrultuda öz yaşamından yola çıkarak imkânsızlıklar içinde amacına ulaştığını okuyucuya aktarır.

Kahraman “özne” ben, topluma faydalı olabilmek için önce öğretmen olur. Anadolu’yu gezerek halkı ve çocukları aydınlatmak ister. Fakat çeşitli engellemeler neticesinde öğretmenlik mesleğini bırakarak yazar olmaya karar verir. Öğretmenlikten istifa ederken Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’e seslenir;

“«Bizim kale düşüyor, haberin olsun. Kış ortası. Kiremit aktaracağız diye okulun üstünü açtılar. Bir daha da kapatmadılar. Yağmur, yel benim mumu söndürdü. Bu damlıyan, mumun içyağı değil, yüreğimin yağıdır, gözyaşımıdır, kanımdır. Bu gece yağın kar, duvarda senin portrene bile sıvanmış. Elimle karları sıyırdım da öyle konuşuyorum seninle şimdi. Başka da bir diyeceğim yok. Neredeyse teslim oluyorum, Atam!»

«Oldum. Öğretmen kütüğüne, o dediğim yere bir de ayrılış tarihi koydum: 1938. Sebep? dediği yere de kısaca şöyle yazdım: ‘Hocanın üfürüğü!’» (Acı Lokma, s. 212)

Kahraman, cehalet ve yobazlık karşısında aklın ve bilimin yenildiğini aktarıyor. İstifa tarihi olarak 1938 yılının verilmesi de ayrıca önemlidir.

Yazar, kahraman aracılığıyla devrimci bir hareket yapmadan önce öğretmen olarak toplumu bilgilendirmek ve aydınlatmak üzere harekete geçer. Fakat kokuşmuş zihniyet yüzünden bunu başaramaz. Boşluğa düşen kahraman yazıları ile toplumu bilgilendirmek ister fakat bu sefer gözaltına alınır. Son olarak tek çare olarak gördüğü yurtdışına kaçışını gerçekleştirerek kozasını kırar. Böylelikle önce kendi dönüşümünü sağlamaya çalışan kahraman, daha sonra toplumun değişimini sağlayabilmek için eserler yazmaya başlayabilir;

“Evet, neye tutunursam kopuyordu, çabaladıkça daha da batıyordum, doğru. Kaçmaktan kovalamaya sıra gelmiyordu, bu da doğru. Amma bu kaçışların birinde yurt sınırını da aşabileceğim henüz aklımdan geçmiyordu. Bu ateş içime daha sonra düştü. Daha sonra dediğim, 1948 Nisanı. Bir ölüm acısıyla beraber. Ölüm acısı dediğim de, söylemesi bile zor, S. Ali’yi yitirmiştir. Tut ki, bizim Gorki’mizi, Markopaşa’yı, bizim kuşağa sözü dudaktan gözü budaktan esirgememeyi öğreten, bana çabalamayı öğreten ağabeyimizi yitirmiştik.” (Acı Lokma, s. 263)

Artık kahramanın ‘Hoca’m diye hitap ettiği Sabahattin Ali’yi kaybettikten sonra yurt dışına iltica etmekten başka çaresi kalmaz.

1.2.5.2. Norm /Yapıcı Karakterler

‘Acı Lokma’ adlı romanda norm karakterler: Kahramanın “özne” ben’in ağabeyi Ferit, kız kardeşi Emine, Sabahattin Ali, Popof, Hademe Hacı Bekir, Pepe Osman, Kürt Kasım, Mustafa gibi kişiler norm karakter özelliği göstermektedir.

Sabahattin Ali, kahramanın değişim ve dönüşüm geçirmesinde etkili olan karakterlerden en önemlisidir. Kahraman, yazdığı öyküleri ilk olarak ona gösterir ve onun onayını almak ister;

“Bir şey yazmaya oturduğum zaman da aklım, belleğim, gözüm hep dünlere, gerilere kayıyordu. Tuttum, bir zamanlar tütün parasıyla aldığımız evi yıkanları yeren bir hikâyeye yazmayı denedim. Bitirince S. Ali’ye götürdüm.

«Şuna bakar mısın usta, biçimine getirebilmiş miyim?»

Ertesi gün o da bir biçimine getirip kulağımı büktü:

«Konu kötü değil ama, sen ilerde tekrar yazmak üzere, bu hikâyeyi yurt.» (Acı Lokma, s. 222)

cümlelerinden de anlaşılacağı üzere kahramanın yol göstericisi Sabahattin Ali’dir.

Kahraman için önemli olan kişilerden biri olan ağabeyi Ferit, evden kaçıp öğretmen okuluna gider ve veremden ölür. Kahramanın gençlik dönemlerinde örnek aldığı ağabeyinin yolunu tutar ve öğretmen okuluna gider. Ferit, kahramanın kaybettiği ikinci önemli kişidir. İlki daha küçük bir çocukken kaybettiği annesi ikincisi ise ağabeyidir;

“Analığım, verem bulaşmasın diye, ertesi gün kendi çocuklarını alıp İzmir’e gitti. Biz (babam, Eminecik) bulaşmadan da korkmadan biriktik hastamızın başucuna. Artık sırayla beklemeğe, ağlamaya başladık.

(...)

Ferit'i de tez aldı. Yaprak dökümünü bile beklemedi. Ağabeyim daha Temmuzun on dördünde, ortalık ağarırken analığımla babamı da kat, hiç kimseden; tütününü de kat, hiçbir şeyden yakınmadan ölüverdi, uçup gitti.” (Acı Lokma, s. 133)

Verem hastalığı yeni kurulan cumhuriyete miras kalan en önemli hastalıklardan biridir. Kahramanın ailesi de bu hastalıktan etkilenir ve ağabeyi Ferit bu necis hastalık neticesinde vefat eder.

1.2.5.3. Kart/Yıkıcı Karakterler

Kahramanın “özne” ben’in üvey annesi, Obalı Mehmet Ağa, Hacı Şerifoğulları, Ali Rıza Bey, Üfürükçü Hoca ve karısı başlıca kart karakterlerdir;

“Şalvarlı kuşaklı. Kuşaktan uç veren bıçağının sapı gümüş. Saatinin kösteği gümüş. Suratı sütlâç kaymağı gibi pörsümüştü. Bir tek de tüyü yok. Köse. Bir gözünün alt kapağı çekik, içinin kırmızısı görünüyor kıpır kıpır. Hep okurmuş. Camiye gidiyormuş. Yanında muhtar, önde ağalar. Andında adamları. Benim yanımda ise Hacı Bekir ve kadar öğrenci.” (Acı Lokma, s. 207)

Hoca’yı ve onun yanında olan erk sahipleri ile kendisini mukayese etmektedir. Gücü yanında tutan hoca sonunda kazanır ve kahraman öğretmenliği bırakır.

‘Acı Lokma’ adlı romanda kart karakterler genellikle belli bir sınıfı temsil eden, gücü elinde tutan kişilerdir. Yazarın eleştirdiği bu kişiler ‘ağa, bey, hoca’ gibi toplumun genelini sömürerek rahatlayan güç sahipleridir;

“Bir de var ki, bu bereket ovasına veren her şeyi vermiş diye sevinirken, bir yandan kasabamıza Obalı Mehmet ağa, Hacı Şerifoğulları, Ali Rıza Bey gibilerini neden vermiş diye için burkudur. Elbet, yoksulun çok olduğu yerde zengin üçü beşi geçmez. Yoksulları kaldırır zenginin olduğu yerden, Karun bile olsa, bir gün ille de acıdan ölür. Tersine, bu zenginleri kaldırırsan bizim kasabadan, bu kez de bütün ırgatlar boğaz tokluğuna çalışmak mutluluğunu yitirir.” (Acı Lokma, s. 50),

cümleleri ile ağaları eleştiren yazar, onları insanları sömürmekten sorumlu tutmaktadır. Toplum, ağa-zengin-fabrikatör-politikacı gücü ve sermayeyi elinde tutan kesimden sürekli mustarıptır. Fahri Erdinç, eşitlikten yana bir dünya görüşü ile eserlerinde bu durumu sürekli eleştirir.

Anlatı “özne ben”i kahramanın, çocuğunun annesi olan eşi, romanda kart karakter olarak işlenir. Kahraman “özne” ben’in karısı, onu sınırlayan ve gelişimini engelleyen önemli kart karakterlerin başındadır. Karısı ile duygusal bir çatışma içindedir. Bu durumu eşinden boşanarak aşmak ister;

“Derken bir kement de Ankara’dan geldi. Bu bir açık posta kartı ile bir mektuptu. Önce kartı okudum. Avukatımdan. Yargı sonucunu bildiriyordu: «Boşandınız. Çocuğunuz için ayda yetmiş beş lira geçimlik ödeyeceksiniz.» Aleyküm selâm. Zaten bu parayı birkaç aydır yolluyordum. Bir oh dedim. Hayır, tam diyemedim. Açtığım mektup zehirledi beni. Karım sövüyor muydu, mektupta yine gözdağı mı vardı, ileniyor muydu?” (Acı Lokma, s. 265)

Aylar önce gayri resmî olarak biten bir evlilik neticesinde kahraman kendisini sınırlayan bir ‘kement’ten kurtulur.

1.2.5.2.4. Fon Karakterler

Romanda kopuklukları gidermek için kullanılan fon karakterler: köylüler, öğrenciler gibi toplulukları kapsamaktadır. Fon karakterlerin her ne kadar derinlikleri olmasa bile belli bir düzeyde iyiyi ya da kötüyü temsil edebilirler. Bu açıdan romanda geçen öğrenciler iyiyi köylüler ise kötüyü temsil etmektedir.

1.2.6. İzleksel Kurgu

‘Acı Lokma’ adlı roman yazar Fahri Erdiç’in hayatının ilk otuz yılını anlattığı otobiyografik bir eserdir. Romanın izleksel kurgusunun işleneceği bu kısımda yazar-kahramanın hayatında önemli olan ve hayatını etkileyen kavramlar ve temalar açıklanacaktır. Romandaki aksiyonu sağlayan değerleri şemasında gösterip ele alınacaktır.

	Tematik Güç/ Ülküdeğer	Karşıt Güç/ Karşıdeğer
Kişiler Düzeyinde	Özne Ben, Ferit, Emine, Sabahattin Ali, İkinci ve Üçüncü Arkadaş.	Üvey Anne, Hacı Şerifoğulları, Ali Rıza Bey.
Kavramlar Düzeyinde	Eğitim, Sosyalizm, Sevgi, İdealizm, Modernlik.	Cehalet, Ölüm, Baskı, Sömürü, Din, Yabancılaşma.
Simgeler Düzeyinde	Bulgaristan, Daktilo, Kâğıt.	Tütün, Süt, Hapishane, Kurşun.

Tablo 2: *Kahramanın Türkiye’deki Sosyal ve Siyasi Durum Karşısında Çıkmaza Düşmesi: ‘Gurbet’ Günlerine Doğru Yapılan Yolculuğun Haritası*

1.2.6.1. Kurtuluşun Yapıcı Değeri: Eğitim

Eğitim, insanları geliştiren bir güçtür. Geçmişte ve günümüzde birçok problemin temelinde eğitim eksikliği yatar. Cumhuriyetin ilanından önce çürüyen Türk eğitim sistemi, cumhuriyetin ilanı ile birlikte eğitimde atılım yapmak ister. Bu doğrultuda öğretmen yetiştirmeye büyük önem verilir. Fahri Erdiç, babasının mesleği olan öğretmenliği seçer ve öğretmen olarak Anadolu’da köylerde öğretmenlik yapar. İnsanları kurtarmanın en önemli yolunun eğitim olduğunu savunan yazar, kendi öyküsünü anlattığı ‘Acı Lokma’ romanında öğretmenlik yaptığı dönemlere dair yaşadıklarını okuyucuya aktarır.

Eğitimci bir kimlikle ve büyük bir aşk ile çıkılan yolda başına gelen türlü gerici eylemler onu mesleğini yapamama konumuna getirir. Özellikle Afyon’un Sandıklı İlçesi’nin Ürküt Köyü’nde öğretmenlik yaptığı yıllarda mücadele yaşadığı gerici Hoca, dönemin köy yaşantısı hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlar. Kıt kanaat geçinen öğretmen bir babanın oğlu olan kahraman okulu bitirip babasının yanına gider;

“«Bitirdim baba,» dedim.

«İyi haltettin» dedi. «Düşün bakalım şimdi geleceğini!»

On dokuz yaşımın basamağından şöyle bir baktım ötelere: Yemyeşil. Bundan sonra ne baba ocağının acı lokması, ne de okulun.

«Nesini düşünüyüm geleceğimin, baba? İşte hayat yolu önümde. Yokuşu aşmışım...»

«Yokuş asıl bundan sonra başlıyor, oğlum. Gececeğin yol benimkidir. Bana bak da, ama şöyle alıcı göziyle bak da ilerde ne olacağını gör.» (Acı Lokma, s. 194)

Yaşadığı tüm hayal kırıklıklara neticesinde mesleğini sevmeyen bir baba ve aynı mesleğe yeni başlayacak olan genç bir öğretmenin yaşadığı diyalog idealizmi kaybetmiş bir öğretmeni gözler önüne serer.

“Ah, sen öğretmen olacağına Belediye Başkanı olmalıydın ki...

«Her şeyin başı yine bizim iş, baba. Sen eğer iyi başkan olacak çocuklar okutsaydın...»

«Sen okut öylesini artık.»

«Okuttuğum çocuğu adam olduğunu görüp sevinmek iyi şey değil mi baba?»

«Ben çokluk sevinemedim ki. Okuttuklarımın kimi kasap oldu, kimi celep, kimi de çırak çoban.»

«İyi yurttaş olsunlar da...»

«Okuttuklarımın içinde biricik güvendiğim vardı. O da gitti, gitti de zanaatin en kötüsünü seçti.»

«Kim o?»

«Sen!» (Acı Lokma, s. 195)

Kahraman, insanların eğitim yolu ile iyi insan-iyi yurttaş olmalarını hedefler. Fakat babası onun bu hedefinin gerçekleşmeyeceğini belirtir. Çünkü Anadolu’da artık katılaşmış bir cehalet ve sömürü vardır. Sömüren de, cehalet içinde yaşayan da hayatından memnundur. Harf inkılabı ve devrim kanunları ile modernleşme sürecinin başladığı dönemlerde öğretmenlik mesleğine başlayan kahraman cumhuriyet döneminin ‘idealist öğretmen’ modelini oluşturur. Fakat çok geçmeden babasına hak vermeye başlayan kahraman birkaç yıl sonra mesleğinden istifa etmek zorunda kalır.

Toplumların gelişmesi ve sömürüden kurtulması için en önemli şart olan eğitim, bilinçli kişi ve bilinçli toplum yaratımının ön koşuludur. 1930’lu yıllarda Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan insanların yaklaşık %80’i köylerde yaşamaktadır. Bu durumdan ötürü cumhuriyet ile birlikte seferberlik verilen eğitimin köylerde ağırlık kazanması gerekir. Çünkü köylerin çoğunda okul yoktur.

“Cumhuriyetten sonra ortaya çıkan yeni gelişmelerle birlikte öğretmenler de bir eğitim seferberliğinin temsilcisi olarak Anadolu’ya dağılmışlardır.

Cumhuriyet Döneminde eğitime ve öğretmen büyük önem verilmiştir. Millî Mücadele’yi yaparak milletin kalbinde yer etmiş olan orduya benzetilerek “Muallim Ordusu, İrfan Ordusu, Nur Ordusu” şeklinde takdim edilen öğretmenler hızla memleket sathına yayılmışlardır.” (Yalçın, 2012: 181)

Öğretmen köy için devletin göndermiş olduğu şefkat elidir. Öğretmen bilgeliğin sembolü olarak köyleri ve köylüleri bir mum gibi aydınlatmaya çalışır. İşte bundan ötürü öğretmenler büyük bir sorumluluk duyar;

“Beni bir köye verdiler. Gidip çivi gibi çakıldım orta yerine. Başka bir deyişle, mum olup dikildim. Yanmaya başladım. Tepemdeki yalım lodosa da dayanıklıydı, poyraza da. Çarktan yeni çıkmış öğretmen mumu, on dokuz yaşımın yalımıydı bu. Köyümün karanlığı bununla ışıyacaktı. Bu mum kendi dibinden gayri her yere, her şeye ışık tutacaktı.” (Acı Lokma, s. 204).

Kahraman “özne” ben, sorumluluk ve ideal uğruna gittiği köyde ‘Hoca’ ile ters düşer. Hoca, köylüyü sömüren, kendi düzenini kurup herkesi kendi emelleri uğruna kullanan gerici bir kişidir. Kahramandan önce köye gelen öğretmenleri çeşitli yollarla püskürtüp kaçıran Hoca’nın son kurbanı da kahraman özne “Fahri” olur. Hoca ile uzun bir süre mücadele eden kahramanın artık gücü tükenmek üzeredir. Kahraman özne, ülkeyi kötü şartlardan kurtaran Ulu Önder Atatürk ile geceleri dertleşir;

“Bugünkü yoklamada yine 15 öğrencim vardı hepi topu, Hoca’da yine yüz. Hoca zorlu üflüyor, Atam. Benim mumun yalımı titriyor. Ülkü, ideal kabadayılıkları bir yana, gerçek bu. Öğretmen gazetesinin başına, Bakanlığın armasına, bütün öğretim kitaplarına eğitim meşalesi kondurmak kolay. Amma bizim mumun yalımı sötüp gider. Kaytarsam, altı yıl yediğim uluş pilâvı gözüme dizime durur. Yılsam, Cumhuriyet ölü! Dayanamıyorum.” (Acı Lokma, s. 209)

İnsan belli bir amaç ve ideal uğruna ne kadar uğraşırsa uğraşsın karşıt güç, kuvvetli ise belli bir süre sonunda insan mücadeleyi bırakır. Tüm çabalar boşa gider ve insan yıkıma uğrar. Kahraman “özne” ben de sonuçta Hoca karşısında yenilir ve kutsal saydığı mesleği bırakarak Ankara’ya gider. Burada insanları eğitmek için kendini mum gibi yakmaya razı olan bir ‘ideal insan’ın mücadelesi anlatılır. Fakat ‘ideal insan’ bu mücadeleyi kaybeder.

1.2.6.2. Ölüm ve Ötesi

Ölüm, canlının dünyaya vedasıdır. Her ölüm, canlılar için bir son veya başka bir boyuta doğru giden bir başlangıç olarak görülür. Her dini ve siyasi görüşe göre, bir ölüm düşüncesi ve ölümle ilgili felsefik düşünceleri vardır. Ama ölüm insan için acıların en büyüğüdür. Her ne kadar ölüm çoğu düşüncede bir başlangıç olsa bile kahraman için gerçek ve acı bir durumdur. Öz yaşam öyküsünün anlatıldığı ‘Acı Lokma’ romanında yaşanan ölümler özne konumundaki kahramanın gerçek hayattaki yakınları olduğu için trajik bir yapıya sahiptir. Ölüm, *“hiçbir sınırı, hiçbir başlangıcı, hiçbir sonu, hiçbir başlama noktası olmayan, sonsuz, sınırsız, açık, hudutsuz(tur).”* (Horwitz, 2006: 26). Bir devir daim içinde devam eder.

Ölüm, özne ben kahramanı gelişim sürecinde kuşkusuz en etkili temalardan biridir. Çünkü karşılaştığı ölümler kahramanın hayatında kırılmalar yaşamasına neden olur. Kahraman için her ölüm ayrılış ve yeni bir yola yöneliştir. Daha bir yaşında ölümün soğuk yüzü ile tanışan yazar için ölüm, ailesi etrafında başlar. Kundakta bir çocuk iken annesini kaybeden kahraman için çileli bir yolculuk başlar. Çünkü eve gelen ‘üvey anne’ ve onun eziyetleri ile yüz yüze kalır. Daha sonra kendisi için rol model olan ağabeyi Ferit’i kaybeder.

Kahraman hayatına yön veren, üç büyük ölüm yaşar. İlk ikisi ailesinden kayıptır. Üçüncü ölüm ise Sabahattin Ali’nin ölümüdür. Bu üç ölüm neticesi artık Türkiye’de yaşayamaz ve yurtdışına gider. Yaşadığı ölümler onun için birçok mekânın anlamını yitirmesine neden olur.

Küçük yaşta annesini kaybettiği için annesinin hayalini bile bilmez. Bu durumun üzüntüsünü hayat boyu yaşar;

“Anam Güzel miydi baba?

Elinden fincan düşeyazdı.

«Bu da nerden çıktı?!»

«Hiç öyle sordum işte. Komşulara sorarsan, saçı topuğuna kadarmış, boğazından inen su görünürmüş, dünya güzeliymiş... Ne derlerse desinler, isterse dünya çirkini desinler, ben başkalarının övmesiyle de yermesiyle de gözümün önüne getiremiyorum anamı. Sen de hiç mi hiç anlatmadın...»” (Acı Lokma, s. 105).

Anne insanın şefkat gördüğü bir eldir. Kahraman bu elden mahrum kalır. Babasından annesi hakkında daha fazla bilgi almak ister;

“Neden Urla’ya gömdün onu?

«Oralıydı. Son günlerinde kendisi istedi. Ben de götürdüm. Seni de beraber. Memedeydin daha o zaman.»

«Orada mı öldü?»

«Orda.»

«Ben ne yaptım anam ölünce?»

«Ölüsüne bilesaldırdın meme diye. Arsızlığa daha yumruk kadarken başlamıştın!»” (Acı Lokma, s. 106)

Kahraman, soruları ile annesini tanımaya çalışır. Her ölüm erken olabilir ama annesinin sütünü emen bir çocuğun annesini kaybetmesi ölümlerin en erken olanıdır.

Kahramanın hayatının dönüm noktasını oluşturan en acı ölüm ise Sabahattin Ali’nin ölümüdür. Kahramanın ülkeyi terk etmesinin başlıca nedeni olan Sabahattin Ali’nin ölmesi ise artık çok sevdiği ülkesi ile vedalaşma vaktinin geldiğini haber verir. Aslında onun ülkeyi terk etmesi bu ölüme/ayrılığa bir tepkidir. Çünkü Sabahattin Ali gibi bir aydının ülkeyi terk ederken sınırda öldürülmesi Türkiye’de artık siyasal ve düşünsel alanda özgürlüğün mümkün olmadığını ispatıdır.

1.2.6.3. İnsanı ve İnsanlığı Tüketen Olgü: Sömürü ve Baskı

Sömürü, kendisinde olmayanı diğer insanlardan elde etmedir;

“Sömürü, terimin en geniş anlamında, insanların başka insanlar yararına karşılıksız çalıştığı her türlü duruma işaret eder; daha dar anlamda ise, emekçiler tarafından üretilen artık ürüne üretim araçlarının sahiplerinin el koymasındır; nihayet, teknik açıdan bakıldığında, kapitalist sömürü, emek gücünün, artık değer üretmek amacıyla kapitalistler tarafından kullanılması olarak tanımlanır.” (Bensussan, Labica, 2016: 901).

Kahramanın yaşadığı dönemde insanın kanını emen iki önemli güç vardı. Bunlar: ‘bit’ ve ‘gücü elinde tutan erk’tir. Bit gerçek manada insanların kanını emerek yaşar. Fakat güçlüünün sömürüsü de adeta bit gibi insanın kanını emer ve yok eder. Sürekli ‘bit’ ten bahseden yazar aslında bu bit ile toplumu sömüren güçlüyü temsil eder. ‘Ağa, hoca, muhtar’ gibi güçlüler sömürünün merkezinde olan kişilerdir;

“yoksulun çok olduğu yerde zengin üçü beşi geçmez. Yoksulları kaldırır zenginin olduğu yerden Karun bile olsa, bir gün ille de acından ölür.” (Acı Lokma, s. 50).

Gücü elinde üç kişi tutar. Bunlar;

“«Obalı ağamız», «Fıkra reisi»dir (nasıl olmasın!). Ali Rıza Bey Belediye Başkanındır (istersen seçme!). Şerifoğlu da bütün yönetim kurullarında demirbaş üyedir. Bu kurulların hepsi onun istasyon ardındaki yağ fabrikasında toplantı yapar.” (Acı Lokma, s. 52).

Güç, imkân ve para bu üç kişi arasında bölünür ve bütün köyü sömürür. Siyasi gücü ve maddi gücü aralarında pay ederek köylüyü bir bit misali sömürür. Anadolu insanını ağa sömürür, parti yöneticisi sömürür yetmez üstüne kalanları da ‘din adamları’ sömürür.

Sömürünün en büyük destekçisi baskıdır. Baskı, insanı sınırlandıran ve engelleyen bir güçtür. Kahraman öğretmenlik yaptığı yıllarda din adamları tarafından baskılara uğrar. Çünkü gücü elinde tutan din adamı halkı istediği gibi sömürür. Çünkü öğretmen insanları aydınlatarak sömürülmesine engel olur. Fakat Hoca, kahramandan önce köyde görev yapan öğretmenleri tek tek baskı altına alarak zorla köyden gönderir;

“Daha ilde, ilçede kulağımı doldurmuşlardı. Ünlü bir köye gidiyorsun, demişlerdi. Nesiyle ünlü? Hocasiyle. Öğretmen dayandırmazmış. Üfürüğü zorluymuş. Ta Cumhuriyetle beraber gelen ilk öğretmene bir üflemiş, âniden söndürmüş.” (Acı Lokma, s. 205).

Kişiler değişse bile gücü bir kez eline geçiren kişi artık gücü yani sömürme gücünü kaybetmemek için elinden gelen her türlü yolu mubah kabul eder. Baskı yapar, korkutur başaramazsa öldürür. Çünkü gücünü korumak onun için her şeyden daha önemlidir.

1.2.6.4. Yabancılaşma

Fahri Erdinç, kendi hayat hikâyesini anlattığı ‘Kardeş Evi’ adlı romanda yabancılaşma önemli bir izlek olarak karşımıza çıkar. Kahraman, ülkesine ve ülkesinin içinde bulunduğu siyasi koşullar neticesinde yabancılaşarak ülkeyi terk etmek zorunda kalır. “Yabancılaşma, insanın varoluşunu anlamlandırmak için hem kendisiyle hem de çevresiyle girdiği çatışma durumudur.” (Şahin, 2017: 211). Kahramanın yaşadığı yabancılaşmada tam olarak bu durumdur. Arayış içinde olan kahraman düzen tarafından dışlanır ve topluma karşı yabancılaşır. Kahraman “insana özgü olan her şeyle bağını yitirmiştir.” (Ollman, 2015: 218).

Kahraman, annesini küçük yaşta kaybetmesinden ötürü üvey anne ile tanışır. Üvey anne, kahramanın insanlara karşı yabancılaşmasında ilk önemli etken olarak karşısına çıkar. Daha sonra öğretmen olarak Anadolu’yu gezerken gerici hocalarla mücadele eder. Yaptığı mücadeleyi kaybeden kahraman, toplum karşısında hayal kırıklığına uğrayarak yabancılaşma karşısında ikinci büyük dönemi yaşar. Kahramanın toplum karşısında yabancılaşmasının son aşaması ise yazdığı yazılar ve düşünceleri yüzünden siyasi baskılara maruz kalması ve hapis yatmasıdır. Artık topluma karşı yabancılaşan kahraman aidiyet duygusunu kaybeder. Çözüm olarak ülkeyi terk eder.

Kahramanın yabancılaşma yolunda sarf ettiği mücadeleyi kaybedeceğini anlar;

“Artık çabalama yıllarının sonu gelmedi. Birkaç yılın daha orda burda öğretmenlikte, birkaçı da askerlikte geçti. Acı günlerin acı lokmalarını saya saya çabalarken hangi aydan çıkıp hangi yıla girdiğimizi kestiremediğim zamanlar oldu.” (Acı Lokma, s. 225).

Yediği ekmek, geçirdiği gün onun için acı gelir. O artık kurtuluşu özlemini kurduğu komünist düzende bulur; “Komünizm “bütün yabancılıkların olumlu aşkınlığıdır; yani, insanın dinden, aileden, devletten; insani, toplumsal varoluş tarzına geri dönüşüdür.” (Ollman, 2015: 220).

Kahramanın yaşamış olduğu yalnızlık, korku, baskı, vb. nedenler onu yabancılaşmaya iter;

“Tek sözle, yalnızdım. Ha sudan çıkmış balık, ha ben. Tut ki, hayvanat bahçesinde yeni kafeslenmiş bir kurt yavrusuyum. Yırtıcılığım da ne ki? Daha dişim süt dişi, tırnağım peynir tırnağı. Yumruğum dersin, üç kere de vursam bir sağanı zor kırardım.

Korkuyordum. Herkesten: direktörden, öğretmenlerden, ambarcıdan... hepsi de güçlü. Kimi kulağımı çekebilir, kimi notumu kırabilir, kimi ekmeğimi azaltabilir, üstelik kimi de sulanarak yanağımı sıkabilirdi. Korkuyordum. Her şeyden: Karyoladan düşmekten. Kalk zilini duymayıp, nöbetçi öğretmen gelinceye kadar uyuyakalmaktan. Karatahta başında rezil olmaktan. Sınıfta kalmaktan. Mektupsuz kalmaktan. Parasız kalmaktan. Kasım'cık gibi cüce kalmaktan...

Bunların hepsi bana o duygunun ettiği. Onunla çok şeyler kazandım. Dost duygusudur. Var olsun. Onunla çok şeyler de kaybettim. Düşman duygudur. Yok olsun.

Artık adını da söyleyebilirim. Yanılmıyorsam, aşağılık duygusunun ta kendisiydi bu.” (Acı Lokma, s. 154).

‘Acı Lokma’ romanından alıntılanan bu parçada yazar, aşamalı bir şekilde yabancılaşmaya doğru hareket ediyor.

SONUÇ

Sonuç olarak Fahri Erdinç, güçlü ve başarılı kalemi ile zor bir tür olan otobiyografik roman türünde kaleme aldığı hayatını okuyucuyu sıkmadan kaleme alır. Uzun bir hayat hikâyesi anlatmak yerine hayatının dönüm noktası olan bir olay ile bu süreci ayıran Fahri Erdinç, başarılı bir anlatım ile okuyucuya hayatını aktarır. Hayatının ikinci dönemi yani Bulgaristan’da yaşadığı süreleri ise ‘Kardeş Evi’ adlı romanında kaleme alır.

Yaşadığı süre zarfında birçok acı ve sevinç yaşayan yazar, anlatıcı konumuna geçerek insanlara yaşadığı olayları aktarır. İdeolojik olarak bir arayış içinde olan Fahri Erdinç, benimsediği düşünce doğrultusunda yaşadığı baskıları tüm çıplaklığı ile okuyucuya aktarır. Yaşadığı dönem itibari ile cumhuriyetin kuruluşuna tanıklık eden yazar, cumhuriyet devrimleri ve bu devrimlerin halka ne şekilde yansıtıldığı ve halkın içinde bulunduğu cehalet ve sefaleti gözler önüne serer. Bu açıdan roman, cumhuriyetin kuruluş sürecini ve devrimlerin yerleşmesinde yaşanan olayları anlatması açısından tarihimize de ışık tutar.

KAYNAKÇA

BACHELARD, Gaston (1996), **Mekânın Poetikası**, (Çev. Aykut Derman), Kesit Yay., İstanbul.

ERDİNÇ, Fahri (2006), **Acı Lokma**, Yordam Kitap, İstanbul.

ERDİNÇ, Fahri (2007), **Kardeş Evi**, Yordam Kitap, İstanbul.

HORWITZ, Tem (2006), **Ölüm ve Felsefe**, Ölümüm/ Varolmayışa Yolculuğu Üzerine Düşünceler, İthaki Yay., İstanbul.

- KARABULUT, Mustafa-GÜVENÇ, İpek (2018), “*Roman Tekniği Bakımından Tahsin Yücel’in “Yalan” Romanı*”, **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, C. 3, S.1, Haziran, Adana.
- BENSUSSAN, Gerard- LABİCA, Georges (2016), *Marksizm Sözlüğü*, (Çev. Volkan Yalçintoklu), Yordam Kitap, İstanbul.
- NARLI, Mehmet (2009), “*Otobiyografi ve Roman-Otobiyografik Roman*”, **Turkish Studies**, Volume 4/ 1-I Winter, s. 901-909, Ankara.
- OLLMAN, Bertell (2015), **Yabancılaşma, Marx’ın Kapitalist Toplumdaki İnsan Anlayışı**, Yordam Kitap, İstanbul.
- ŞAHİN, Veysel (2014), **Bilge Kadının Aynadaki Yüzü Halide Edip Adıvar’ın Romanlarında Yapı ve İzlek**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ŞAHİN, Veysel (2017), “*Refik Halit Karay’ın ‘İstanbul’un Bir Yüzü’ Romanında Yapı*”, **Researcher: Social Science Studies**, Cilt 5, Sayı 8, s. 266-292.
- YALÇIN, Alemdar (2012), **Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı 1920-1946**, Akçağ Yay., Ankara.